

Çeviri: Sosyal Hizmet Ve Sürdürülebilir Kalkınma: Sosyo-Ekolojik Bir Uygulama Modeline Doğru

*Yazar: Dr. Jef Peeters

Research fellow Social Policy and Social Work
Faculty of Social Sciences, KU Leuven, Belgium

¹Çeviren: Arş. Gör. Hüseyin Zahid KARA
0000-0003-4503-2703, Sakarya Üniversitesi, zkara@sakarya.edu.tr

Geliş Tarihi : 04.11.2020

Kabul Tarihi : 01.12.2020

Öz

Mevcut sosyo-ekolojik kriz daha iyiye veya kötüye olacak şekilde büyük çapta sosyal değişimlere sebep olacaktır. Toplum, meydana gelen değişimlerin daha sürdürülebilir bir toplumsal yapıyı oluşturmasını istemektedir. Bu dönüşüm yaşamın her alanında kendine yer edinmekteyken sosyal hizmet bu sürecin dışında kalmamalıdır. Bu çalışma sosyal hizmet uygulamalarının sürdürülebilir kalkınmaya nasıl katkı sağladığını ve ekolojik çevreye yaklaşımıyla nasıl süreklilik sağladığını tartışmaktadır. Bu doğrultuda sosyo-ekolojik uygulama için güçlendirme kavramını merkezine alan, sosyal sermaye oluşturmayı ve direnç kazandırmayı amaçlayan bir model geliştirilmiştir. Geliştirilen modelin temel kavramları, hem politik koşulların hem de çoklu sistemlere dayalı koşulların anlaşılır bir şekilde yorumlanabilmesi adına analiz edilmiştir. Bu sebeple, sosyo-ekolojik uygulama modeli, sosyal değişim sürecinin politik bir parçası olarak tanıtılmıştır.

Anahtar kelimeler: Sürdürülebilir kalkınma, dönüşümsel sosyal hizmet, güçlendirme, sosyal sermaye, direnç, çok düzeyli sosyo-ekolojik sistemler yaklaşımı, politik-etik yansıma

Social Work And Sustainable Development: Towards a Social – Ecological Practice Model

Abstract

The current social-ecological crisis will lead to major social changes, for better or for worse. Society needs to ensure that those changes involve a transition to a more sustainable society. Since this transition touches upon all aspects of life, social work cannot remain outside that process. This article argues how social work practice may contribute to sustainable development, provided it includes the ecological environment in its contextual approach. To this end, a general model for social-ecological practice has been developed, centered on the concepts of empowerment, social capital formation and resilience building. The core concepts of the model are analyzed in order to create a coherent interpretation both in multilevel systems terms and in political terms. The socioecological practice model is thus presented as a political tool for social change.

*ÇN: Bu çeviri için yazar ve yayınevi tarafından mail üzerinden onay alınmıştır. Yazara ait bilgiler yazarın talebi doğrultusunda yukarıdaki şekilde verilmiştir. Orijinal kaynağın erişim linki: <https://lirias.kuleuven.be/retrieve/207125> (Son Erişim, 3.10.2020).

¹Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, zkara@sakarya.edu.tr, 0264 295 7433/
Sakarya University, Faculty of Science and Literature, Department of Social Work, zkara@sakarya.edu.tr, +90 264 295 7433

Keywords: *Sustainable development, transformational social work, empowerment, social capital, resilience, multilevel social-ecological systems approach, political-ethical reflection*

1. GİRİŞ

Gezeganimiz, karma bir şekilde karşımıza çıkan küresel ekolojik, finansal ve ekonomik bir krizden etkilenmektedir. Meydana gelen krizlerin en büyük kurbanları, krizden en az sorumlu olan yoksullar olmaktadır. Bu duruma bağlı olarak gelişen ekolojik krizle küresel bir şekilde genişleyen sosyal yapıdaki uçurum, sosyal hizmet için önemli bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal bir bakış açısından bakıldığında, sürdürülebilir kalkınma, ekolojik krizin maddi sonuçlarıyla ilgilenmek yerine toplumsal temellerimizi gündeme getiren bir role sahiptir.

Sosyal hizmet sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutlarını keşfetmeli ve bunların toplumsal düzeyde tartışmalarla birlikte sağlanmasına çalışmalıdır. Doğal olarak, sosyal hizmet sosyal adalet ilkelerini göz ardı etmeden sürece devam etmeli ve daha eşitlikçi bir toplum için gerekli çabaları artırarak sürdürülebilir kalkınma sürecinde bütünleyici bir aktör konumunda olmalıdır. Fakat dahası bulunmaktadır. Mevcut sosyo-ekolojik kriz, içinde bulunduğumuz durumdan daha farklı bir toplumsal yapıya karşılık gelen sürdürülebilir topluma doğru bir dönüşümü gerekli kılmaktadır. Bu durum, toplumun temel prensiplerinde kayma veya paradigma kayması olarak adlandırılabilir bir durumu içermektedir (Peeters, 2010b, 2011b, 2012b). Ekolojik limitlere ilişkin farkındalık, gelirin yeniden dağıtılmasının öncesinde hiç olmadığı kadar köklü bir şekilde gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir. Dahası bu durum bizim iyi olma haline ve özgürleşmeye dair fikirlerimizi yeniden ele almayı gerektirmektedir. Çünkü bunlar bünyesinde sürekli büyüyen maddi refaha katılım becerisine dair güçlü ilişkileri barındırmaktadır. İyilik haline dair yeni bir fikir olarak, temel ihtiyaçlara ilişkin memnuniyetin ötesinde, ilişkilerimizin kalitesinin her seviyede korunmasının gerekliliğinden söz edilebilecektir.

Başlangıçta uluslararası bir görev olarak kabul edildiği haliyle ve daha önce de tüm detaylarıyla ele alındığı şekilde sosyal hizmet sürdürülebilir kalkınmanın ahlaki gündemine katkı sağlayabilecek yeterliliktedir (Peeters, 2010b, 2012b, 2012c). Fakat bunun gerçekleşebilmesi için sosyal hizmetin daha önce hiç olmadığı kadar kendi uygulamalarının kuramsal zeminine çevreyi katmak durumundadır. Dahası, gerekli olan sosyal değişimin sosyal hizmet anlayışıyla tamamen kesiştiğini de ele aldığım çalışmalarla birlikte “Dönüşümsel sosyal hizmet” kavramı karşımıza çıkmaktadır (Payne, 2006). Bu bakış, sosyal hizmetin uluslararası tanımının politik dokusunun tamamıyla uyum sergilemektedir. Ayrıca bu sosyal değişimin sosyal hizmet

mesleğinin temel bakış açılarından biri olduğunu göstermekte, dahası sosyal hizmetin sosyal hareketlerin karakterine sahip olduğunu veya en azından sosyal hareketlerle oldukça yakın ilişkiler içinde olduğunu göstermektedir. Bu makale, güçlendirme, sosyal sermayeyi biçimlendirme ve direnç oluşturma odaklı genel bir sosyo-ekolojik uygulama modeli veya taslağı sunmaktadır. Bu model bilinen elementlerin uyumlu bir şekilde bir araya getirilmesiyle topluma yönelik sistemik ve politik kanallar aracılığıyla bir yaklaşım sunmaya çalışmaktadır. Sunulan bu model sürdürülebilir kalkınmanın politik vizyonunu ön plana almaktadır. Bu yüzden ilk olarak bu çerçeveye değinilecektir.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMANIN RESMİ

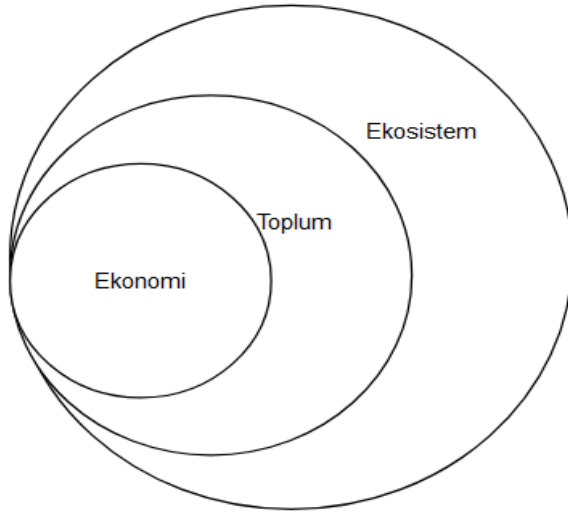
Sürdürülebilir kalkınma, ilgi odaklı bakış açılarına dair bir çizgiden ele alınarak tamamlanabilir. Sürdürülebilir kalkınma özünde, topluma yönelik sosyal söylemlerin karşılaşma alanı olan politik bir konsept barındırmaktadır (Baker, 2006; Peeters; 2012b, 2012c). Bu durum geçiş, teriminin kullanılmasıyla değişmemektedir.

Dahası, sürdürülebilir kalkınmanın temsiliyetine dair iletişimsel güç, sosyal gündemi ortaya koymak için önemli bir araçtır. Sosyal hizmet uygulamalarının sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlayabilmesi çerçevesinde ortaya genel bir model sunabilmek için öncelikle sürdürülebilir kalkınmanın kabul edilebilir bir temsiliyetini sağlamak gerekmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma, büyük çoğunlukla, sıkça kullanılmakta olan “üçlü sonuç” kavramı (Elkington, 1998) olarak veya 3P olarak ifade edilen “people, planet, prosperity or profit (insan, gezegen ve refah veya gelir)” anlayış çerçevesinde şekillendirilmiş olan “sosyal, ekolojik ve ekonomik” olmak üzere 3 ayrı boyutun birbirleriyle olan etkileşimi şeklinde anlaşılmaktadır. 2002 yılında, Johannesburg’da gerçekleştirilen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi’nden beri Birleşmiş Milletler, toplum açısından ekonominin ne ifade ettiğine dikkat çekmek adına fayda/yarar kavramı yerine refah kavramını kullanmayı tercih etmektedir (European Commission, 2002). Günümüzde ise, sürdürülebilir kalkınmanın boyutlarının sosyal, ekolojik ve ekonomik sermaye çerçevesinde şekillendirildiği görülmektedir (Parkin, 2010). Pek çok tanım, bahsedilen üçlü boyutun üçgensel ilişkisini esas almakta ve sürdürülebilir kalkınmanın bu üçü arasındaki uzlaşmayı veya dengeyi sağladığını ifade etmektedir. Fakat, bu söylemlere dayalı oluşturulan tanımlamalar da problemlidir çünkü hemen hemen tüm tanımlar bu üç boyutun her birini diğeriyle eşit karşılıklı ilişkiye dayandığını iddia etmekte ve ekolojik limitlere dair herhangi bir kavram barındırmamaktadır.

Farklı çalışmalarda ele aldığım üzere, sürdürülebilir kalkınmaya doğru gerekli olan geçişin özünde ilişkisel karakteri ve sistemik sunumları en uygun olan ekolojik dünya görüşüne dayandırılmalıdır (Peeters, 2010b, 2012b). Sürdürülebilir kalkınmanın boyutları arasındaki ilişkiye dair daha gerçekçi bir görüntüye göre, toplum eko-sistemi kapsamakta ve ekonomi de toplumun bir parçası olmaktadır (Parkin, 2010). Böylesine bir sunumda birbirinin içine yuvalanmış sistemler ayrıca ekolojik ekonomiye dair temel inançları da yansıtmaktadır (Daly, 1999, 2008). Dahası, ekolojik dünya görüşüne ilişkin karakter, özünde birbirlerinin içine geçmiş asimetrik katmanlar ile açıklanmaktadır. Eğer gerçeklik esasında ilişkisel bir şey ise, aslında odağa alınan ne bir konu ne de başka bir obje veya sistemden bahsedilebilir. Bu bakış, toplumu, dünyanın ekosistemine ilişkin daha mütevazi bir tutum geliştirilmesi için cesaretlendirirken aynı zamanda ekonomiyi de daha hizmet eden bir role bürümektedir.

Bu fikir birkaç tane net avantaj sağlamaktadır: Sürdürülebilir kalkınmayı daha gerçekçi bir çerçevede ele almakta ve öylece ekosistemin toplumu ve ekonomiyi sınırlamasına imkân sağlamaktadır. Ayrıca ekolojiye dair sosyo-kültürel anlamın ekonomik kavramlarla biçilenden daha geniş bir değeri olduğunu göstermektedir. Sonuç itibarıyla, bu yaklaşım sosyal hizmetin ekolojik sistemler düşüncesinde kullanılan sunumların bağlamıyla iyi uyum sağlamakta, üstelik biyofiziksel çevrenin temel olarak göz önünde tutulmadığı durumda bile bu uyum sürmektedir (Coates, 2003; Peeters, 2012b).

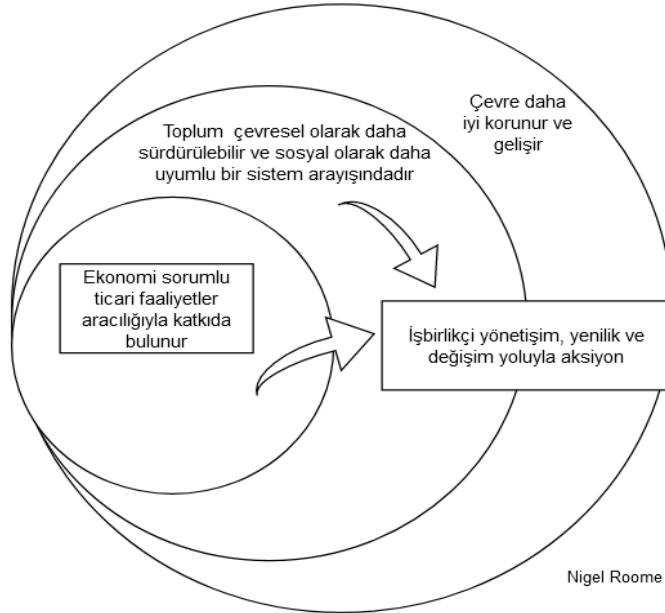
Şekil 1. Sürdürülebilir Kalkınmanın Üç Boyutu

Fakat şekil 1’de net bir şekilde ekolojik sorunların neden aynı zamanda sosyal sorunlar olduğunu veya tam tersini ifade ettiği görülmektedir. Ek olarak, bu görüş, sistemsel

etkileşimlere toplumun perspektifinden bakma şansı da sunmaktadır. Ekonomik üretimin insanların doğal çevreye olan davranışlarını da kapsayacak şekilde toplum ile sağlanan bir süreç olması dolayısıyla, topluma ilişkin katman, ekonomik katman ve ekosistem katmanı arasında bulunmaktadır. Toplum katmanının aracı pozisyonu, sürdürülebilirliğe doğru geçiş için gerekli sosyal ve politik aksiyonların da önemine işaret etmektedir. Bu yüzden, ekonominin sürdürülebilir kalkınmaya sağladığı katkının, sorumlu iş alanları ve diğer sosyal aktörler (Şekil 2) arasındaki ortak ilişkiye dayalı olduğu söylenebilir.

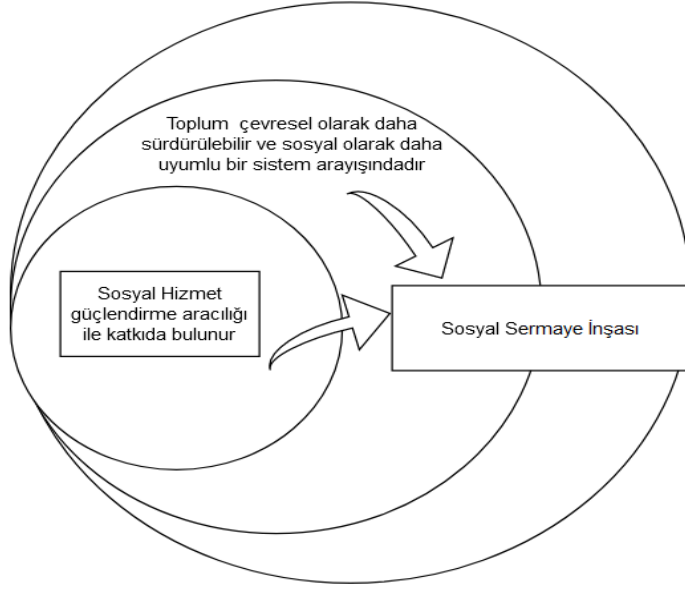
3. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE SOSYAL HİZMET UYGULAMASI

Rome'nin (2008) sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin sunduğu çerçevesi sadece ekonomide kullanışlı değil aynı zamanda toplumsal uygulamalarda –bilim, teknolojik araştırma, sağlık bakımı vb.- ele alınması itibarıyla sosyo-ekolojiktir. Aynı şekilde, sosyal hizmete de toplumda sistemsel bir yeri olan uygulamalar bütünü olarak bakabiliriz. Dahası, bu bakış açısı sosyal hizmette yer alan ekosistemsel düşünme geleneği ile de uyum sağlamaktadır (Coates, 2003; Peeters, 2012b). Sosyal hizmet uzmanlarının başa çıktığı sosyo-ekolojik konulara ilişkin sorunların çerçevesi çizilirken mevcut hedef ve çalışma metotlarının da ele alınmasına ve yeniden düzenlenmesine sebep olabilecektir.

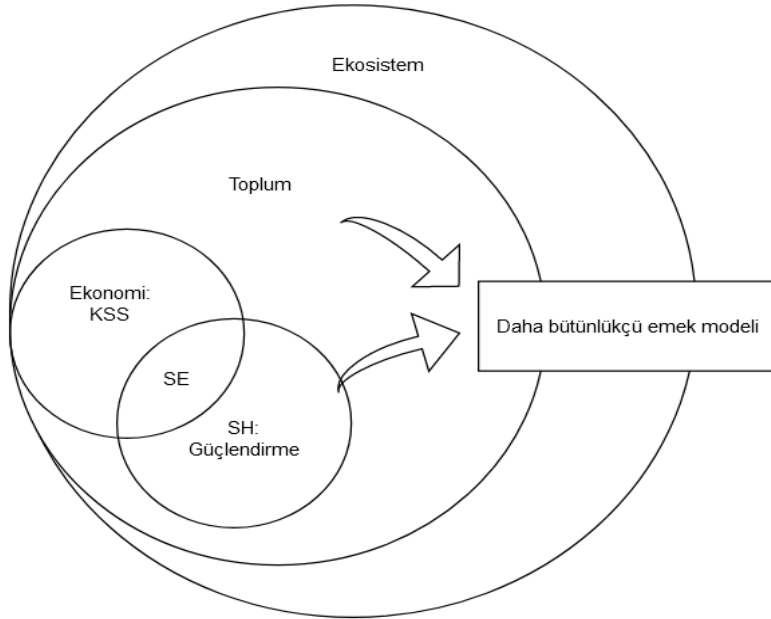
Şekil 2. Sürdürülebilir Kalkınma (Roome, 2008)

Bu yaklaşımda ilk olarak, sosyal hizmetin sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlaması adına güçlendirmeye odaklanarak diğer aktörlerle iş birliği içinde bir sosyal sermaye oluşturulması önerilmektedir (Şekil 3).

Şekil 3. Sürdürülebilir Kalkınma ve Sosyal Hizmet

Bu model aynı zamanda daha spesifik hedefler belirlenmesi adına sosyal hizmetin sürdürülebilir kalkınmayla olan ilişkisinde daha bulgularıcı fırsatlar sunmaktadır. 4. Şekil bu durumu sosyal ekonominin (SE) katkısı ile daha kapsayıcı bir emek modeliyle açıklamaktadır.

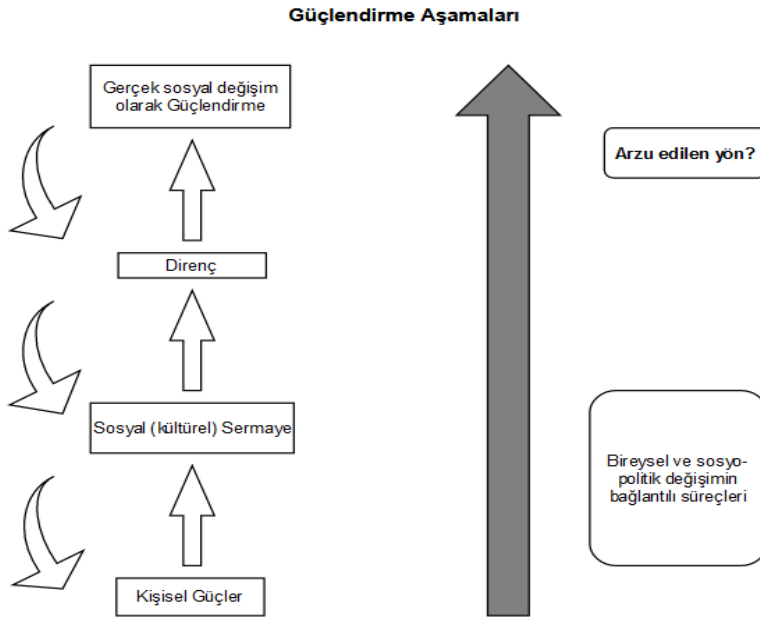

Şekil 4. Sürdürülebilir Kalkınma ve Sosyal Ekonomi

Sosyal hizmette (SH) kullanılan güçlendirme yaklaşımı ile kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) arasındaki iş birliği ne gibi fırsatlar sunmaktadır?

Modelin daha detaylı bir şekilde ele alınması, güçlendirme, direnç ve sosyal sermaye gibi anahtar etkileşim mekanizmalarına çok düzeyde eylemsel birliktelik sağlayarak daha keşifsel bir durumu ortaya koymaktadır. Bunların arasındaki ilişki Şekil 5'te ifade edilmiş, burada güçlendirme, hem uygulama sürecinin bütününde hem de bu sürecin sonuç olan fiili sosyal değişimde görülmektedir (DuBois ve Miley, 2005). Bu süreci, takip eden şekilde; bireylerin güçleri ve kapasitelerinin geliştirilmesi ve böylece onların sosyal sermayelerini arttırmayı amaçlayan bir güçlendirme olarak ifade edebiliriz. Sosyal sermaye direnç faktörünün temellerini oluşturmaktadır. Direnç ise, güçlendirme için bir koşul ve bu da aşağıdan yukarıya ifade edilmiş olan fiili sosyal değişim sürecinin bir aktörüdür. Bu basit doğrusal bir süreç olarak algılanmamalı, aksine geribildirim döngüleri aracılığıyla pek çok çeşitli öğeyi birbiriyle bağlayan karmaşık bir süreci ifade etmektedir.

Böylece biz, sosyal değişim sürecinin ortaya koyulmasında sergilenen işlevsel bir bakış açısını ortaya koymaktayız. Fakat sosyal süreçler gerek etik gerekse politik açıdan asla tarafsız değildir. Bu yüzden istenen hedefe yönelik eylemler, süreç içerisinde politik ve etik bir düşünce ile birlikte aydınlatılmalı ve eşlik edilmelidir. Bu durum sosyal hizmetin misyonunu ve sürdürülebilir kalkınmanın etik gündemi arasındaki ilişkinin önemini vurgulamaktadır (Peeters, 2010b, 2012c).

Şekil 5. Güçlendirme Süreci

4. SOSYO-EKOLOJİK UYGULAMA MODELİNİN TEMEL YAPI TAŞLARI

Ekosistemler perspektifinden bakıldığında, hem sosyal hizmet hem de sürdürülebilir kalkınmanın mikro-bireysel seviyeden makro-toplumsal seviyeye kadar olan çeşitli seviyelerde gerçekleştiği görülmektedir. Aynı durum güçlendirme, sosyal sermaye ve direnç için de geçerlidir. Dahası, sürdürülebilir kalkınma veya dönüşümde olduğu gibi bahsi geçen konseptler politik olarak değerlendirilebilir ve bunların sosyal hizmet uzmanlarına tanındık gelmesine rağmen, sürdürülebilir topluma yönelik sosyal değişimin daha uyumlu ve kabul edilebilir bir şekilde sunulması için derin tartışmalar gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Mevcut neo-liberal bağlamda bu tartışmaların bireysel koşullara indirgenmediğini görmekteyiz. Bu yüzden, ilişkisel dünya görüşü ile bireysel tekliflerden sosyo-ekolojik olanlara doğru dikkat çekmek istiyoruz.

4.1.Güçlendirme

Güçlendirme, sosyal hizmet uygulamalarında temel bir görev taşımakta, bu durum eksikliklere odaklı tıbbi patolojik modelden daha pozitif bir bakış açısına sahip olan hizmet kullanıcılarının kapasitelerinin sosyal eylemler ile ilişkilendirilmesini sağlamaktadır. Hizmet faydalanıcıları, öğrenme, geliştirme ve sosyal değişim sürecinde “partnerler” veya katılımcılar olarak görülmektedir (Pease, 2002; Dubois ve Miley, 2005; Driessens ve Van Regenmortel, 2006). Buradan hareketle, güçlendirme tüm sosyal hizmete katılımcı bir yaklaşım paradigmasını ifade etmektedir ve bu da bizim uygulamalarımızın temel çerçevesinde yer almaktadır. Güçlendirme, insanların güç kazanabilecekleri pozitif veya çok seviyeli proaktif bir yaklaşıma karşılık gelmekte ve bu hem sosyal eylem için kapasite geliştirme hem de sosyal değişim amacını ifade etmektedir.

Güçlendirme hem bireylerin kendi hayatlarına dair karar almalarını hem de toplumdaki kişinin demokratik katılımını, sıklıkla okullar, komşuluklar, kiliseler ve diğer gönüllü organizasyonlar gibi yapılar aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Güçlendirme, kişisel kontrole dair psikolojik algı veya etkileri, fiili sosyal etki, politik güç ve yasak haklar ile gerçekleştirmektedir. Bu çok seviyeli bir yapı olarak bireysel vatandaşlara, organizasyonlara ve mahallelere uygulanabilmekte ve bağlamda bulunan kişilerle çalışmayı önermektedir (Rappaport, 1987, s.121)

Güçlendirmede bulunan güç kavramı, açık bir anlayış gerektirdiği için politik karakteriyle gerilim yaşamaktadır. Hannah Arent'e göre güç (power), insanlar arasındaki ilişkiyi belirlemekte ve bireysel varlığın bir özelliği olan strength (güç) kavramından ayrılmaktadır.

Güç insanların sadece harekete geçme yeteneklerine karşılık gelmemekte, birlikte hareket etmeyi ifade etmektedir. Güç asla bir bireyin mülkünde değildir, gruplara aittir ve sadece gruplar varlığını sürdürdüğü sürece mevcudiyetini korumaktadır (Arendt, 1972, s. 143)

Güç sıklıkla negatif olarak görülmektedir çünkü baskınlık veya kontrol altına almaya (power over) karşılık gelmektedir. Fakat Arendt'e göre güç sadece iş birliği ve ortaklıkla ortaya çıkan bir duruma işaret etmektedir (power with) (Mary, 2008). Güç ile ilgili ikinci görüş ise güçlendirmeye ilgilidir ve (Nixon, 2001); birey veya grupların kendi kapasitelerini tanımları ve biriktirmeleri ve gerekli eylemlerin sıklaştırılması ile toplu bir kapasite arz edecek duruma gelmelerini sağlayan pozitif yönlü bir etkileşim sürecidir. Bize güçle ilgili her iki kavram da gerekmektedir. Bu sebeple, baskı arz eden durumlarda güçlendirme sosyal değişim için güç karşıtı bir sürece bürünmektedir. “Güçler perspektifi”nin gerektirdiği üzere insanların kapasitelerine ve baskıya karşı direnmelerine dikkat çekilmelidir (Pease, 2002; Guo ve Tsui, 2010).

Güçlendirmenin ilişkisel ve işbirliğine dayanan karakterinin güçlendirmenin metodolojik temellerini desteklenmesi için gerekenlerin, sosyal grup çalışmalarında tanımlanmıştır (e.g. Vansevenant, Driessens ve Van Regenmortel, 2008) Maton (2008, p. 20) bu güçlendirmeyi “grup odaklı, katılımcı, gelişimsel bir süreç olup marjinalize edilmiş veya baskılanmış birey veya grupların kendi hayatları üzerinde, çevreleri üzerinde tekrar büyük ölçüde kontrol kazanmaları ve böylece değerli kaynakların ve temel hakların edinilmesinde, önemli yaşamsal hedeflere ulaşılmasında ve azaltılmış sosyal marjinalizasyonda kullanılması” olarak tanımlanmaktadır.

Buna rağmen güçlendirme, sosyal hizmeti depolitize eden neo-liberal serbest pazar algısının bireyselleştirici trendinden ayrılmalıdır. Güçlendirme sosyal hizmet uzmanlarının adaletsizlik, bireyselleştirmeyi teşvik edici politikalar ve işsizlik sorununun yapısal sonuçlarını görmezden gelen programlar ve her şeyi bireyin sorumluluğuna indirgeyen programlara karşı çıkmasını gerektirmektedir. Dönüştürücü ve özgürleştirici güçlendirmenin sunumu temelde “yaygın fakat farklılaştırılmış sorumluluklar” (Peeters, 2010b, 2012b, 2012c) fikrine dayanmakta ve iş birliğini gerektirmektedir. Ayrıca, sürdürülebilir kalkınmanın özgürleştirici bir bakış açısıyla ele alınmasında pek çok politik yaklaşımın eyleme geçirme gücünden ziyade davranışsal etkiye

odaklanması durumu da önemli bir noktadır. Bu politikalar insanlara vatandaş gözüyle bakmak yerine tüketici olarak değerlendirmektedir. Diğer taraftan, güçlendirme yaklaşımı perspektifinden bakıldığında “birlikte oluşturma” fikri, birlikte çalışan insanların tek ve sürdürülebilir geleceğe ilişkin pozitif yaklaşımını açıklamada iyi bir kavram olarak görülmektedir.

4.2.Sosyal Sermaye

Sürdürülebilir kalkınmada sosyal sermayenin şekillendirilmesinin önemine dair işlevsel ve ahlaki tartışmalar bulunmaktadır. Küresel sosyo-ekolojik kriz kaçınılmaz bir şekilde büyük ve hızlı sosyal değişimlere yol açacaktır. Radikal sosyal geçiş, bireylerden veya sosyal sistemlerden, birbirlerine benzer şekilde hatırı sayılır bir uyum veya direnç gerektirecektir ve direnç de sosyal sermaye ile ilişkilidir. Dahası, vatandaşların kendilerini daha sürdürülebilir bir yaşam tarzına götürecek değişikliklere katılım gösterme hakkı bulunmaktadır. Sosyal sermaye, ekonomik büyüme modelinin ortaya koyduğu rekabet ve sosyal dışlanmanın tam tersine, sosyal dayanışma ve sosyal içerme ile ilişkilidir. Bu yüzden, sosyal sermayenin geliştirilmesi eş zamanlı olarak sürdürülebilir dönüşüm için gerekli bir koşul ve parçadır.

Sosyal sermaye, çeşitli grup, örgüt, topluluk, sosyal ağlar ve formel ve enformel sosyal destek sistemlerini ifade eden bir kavramdır. Ekonomik bir metafor olarak sosyal sermayenin yalnızca sosyal amaçlar ve hedeflere dönük bir yatırım olarak algılanma riski bulunmaktadır. Fakat tamamen işlevsel uygulanması, özgürleştirici perspektiften bakıldığında yeterli değildir. Sosyal hizmet, iyilik halinin sağlanması adına, ilişkilere güvenmenin, güçlü toplulukların ve dayanıklı bağlantıların önemini vurgulamalıdır. Bunlar aynı zamanda insan kapasitesi ve hayatlarındaki anlam arayışının temelleridir bu yüzden sosyal değişim sürecinde adım atmaya hazır olmalıdır. Bu şekilde bizler, insanların dayanıklılıklarında anlamın ve anlamlandırmanın önemli faktörler olduğunu göreceğiz.

Tıpkı güçlendirme gibi, sosyal sermayenin şekillendirilmesi, sosyal ağların, bağlantıların ve desteklerin inşası ve bakımı yoluyla kişilerin güçlükler karşısında desteklenmesini sağlamaktadır. Bu aşağıdaki şekilde tanımlanabilir:

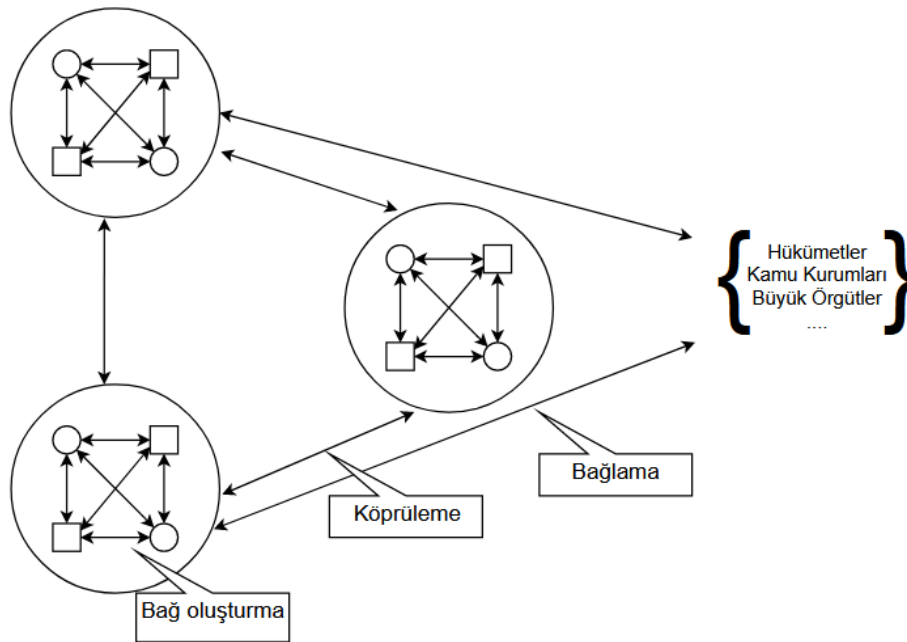
Sosyal sermaye güvenilir ilişkilerin oluşturulması, karşılıklı anlaşmanın sağlanması ve bireyleri, toplumları ve kurumları bir araya getiren eylem ortaklıklarının sağlanmasına dayalı bir süreçtir. Bu süreç, paylaşılan normlar, sosyal gündem ve bağlantılar yoluyla fırsatların ve

kaynakların farkına varılmasını sağlayan iş birliğine dayalı eylemleri ortaya çıkarmaktadır (Loeffler ve ark., 2004, s.24).

Bu tanım, eylemlerin çeşitli düzeylerdeki seviyelerini kapsamakta ve bu tanımı, Mathbor'un üç aşamalı modelinde de bulabileceğimiz sosyal sermaye oluşturmaya dair Dünya Bankası'nın sınıflandırmasında da bulunabilmektedir (bkz. Şekil 6).

Sosyal sermayenin farklı düzeylerde net bir şekilde sınıflandırılmasına dair tartışmalar bulunmasına ve karmaşık eylemlerinden söz edilmesine rağmen bizim buradaki amaçlarımız çeşitli düzeylerde ilişkiler kurma ve bağlantı oluşturmanın önemine dair yeterli bulunmaktadır. Bağlantı kurmanın temelleri; bireyler arasında güven ilişkileri tesis etmeyi özellikle de aileler ve yakın arkadaşlıkları ve bunların dışında da diğer birincil grup ve toplulukları bu sürece dahil etmeyi kapsamaktadır. İkincil düzeyde ise, köprü kurma süreci, bahsi geçen gruplara ilişkin bağlantılar ve ağlar sağlamayı kapsamaktadır. Üçüncül seviyede ise, komşuluklar, sosyal gruplar, örgütler, hareketler ve bağlantılar ile yerel yönetimler, hükümetler, kamu kurumları ve büyük örgütler ile ilişkiler kurma ve bağlanma sürecidir.

Güçlendirme perspektifinden bakıldığında, bu süreç sosyal değişim adına gerçekleştirilen iş birliğine dayalı güç oluşturmaktır. Bu yüzden, sosyo-ekolojik sosyal hizmet, yapısal gündemini anlamak istiyorsa, bu şema sosyal hareketlerle bağlantı kurmanın hem önemini hem de fırsatlarını göstermektedir.

Şekil 6. Sosyal Sermaye Oluşturmanın Adımları (Malthor, 2007, s. 360).

Bu iş birliğine dayalı bir ilişki olan bağlama sürecinde karşı yöne kayma gibi bir çıktı oluşursa, bizlerin otoriteleri doğru yöne iletmek için koalisyonlar oluşturması gerekmektedir. Bağ kurmanın yeni baskı ilişkileri oluşturmada rolü olmayacağından kesinlikle söz edilemez, örneğin, gördüğümüz şeyler neo-liberal politikaların bir sonucudur. Sivil toplum elinde gücün geliştirilmemiş olması sosyal hizmeti mevcut düzenle idare etmeye mahkûm bırakılması anlamına gelecektir. Bu süreç, bir meslek elemanı olarak sosyal hizmet uzmanlarının kendilerinin bireyselleşmesine izin vermeleri ve bağlı oldukları örgütlerle toplum adına sorumluluk almasıyla başlamaktadır. Ve sosyal hizmet uzmanları, hizmet faydalanıcılarını veya topluluk üyelerini birer partner olarak gördüklerinde, sosyal hareketleri şekillendirmek amacıyla yola koyulmuş demektir veya onlarla iş birliği yapabilirler (Peeters, 2010b, 2012a, 2012b).

4.3.Direnç

Direnç kavramının sürdürülebilir kalkınma için esas önemini anlamak adına, sosyo-ekolojik sistemlerin nasıl işlediğine dair bildiklerimizle başlamak gerekmektedir (Walker, Holling, Carpenter ve Kinzing, 2004; Walker ve Salt, 2006). Bu nedenle biz, her sosyal bağlantının daha geniş bir sosyo-ekolojik bağlamda kendisine yer bulduğunu varsaymaktayız. Ve sosyal sermayenin dirençle bağlanması için, Şekil 6'daki şema sosyo-ekolojik perspektifin temel ilişkilerini göstermektedir.

Sosyo-ekolojik sistemler, yeniden organize etme, serbest bırakma, muhafaza etme ve büyüme çemberlerine uyarlanabilen karakterdeki dinamik birer oluşumdur. Bu süreçte farklı sistemler farklı bölümlerde yer almakta ve “panarchy” adı verilen çoklu ölçeklerle etkileşime geçmektedir. Bu yaklaşım ışığında, direnç kavramı, sürdürülebilir sosyo-ekolojik sistemini güçlü bir şekilde etkileyen önemli sistemlerin özelliklerinden biridir. Bu kargaşayı absorbe edebilme kapasitesine sahip olan ve devam eden değişim sürecinde yeniden yapılanmayı sağlayan bir sistemdir, böylelikle de temelde bulunan mevcut işlevleri, yapıyı, kimliği ve geribildirimleri sürdürme kapasitesine sahiptir (Walker ve ark., 2004).

Bu tanım, sisteme dair harici tehditlerden kaynaklı potansiyel etkiler yüzünden direncin çeşitli gereklilikleri olduğunu ifade etmektedir. Örneğin, beklenmedik bir şekilde fazladan çalışma konusyla başa çıkmak durumunda olan bir sosyal örgüt, sorununu geçici olarak gereğinden fazla çalışıp normal temposuna dönerek çözebilir. Diğer taraftan ise belli başlı sorunların (ekonomik kriz zamanları artan işsizlik gibi) oldukça büyümesiyle aynı örgütün daha detaylı

bir yeniden yapılanmaya ihtiyacı olabilir. Daha geniş sistemler seviyesinde, ekonomik büyüme odaklı sürdürülebilirlik politikalarının bir seçenek olmadığı mevcut durumda sosyal güvenlik ve refah fonksiyonunu koruyabilen bir sosyal güvenlik sistemi reformunun nasıl yapılabileceği konusuna odaklanmamız gerekmektedir (Peeters, 2010b, 2012b, 2012c).

Bu yüzden direnç, farklı iki sistemsel özellikle ilişkilidir: (i) uyum sağlayabilirlik, “sistemde yer alan aktörlerin direnci etkileme kapasitesi”, ve (ii) dönüşebilirlik, “ekolojik, ekonomik ve sosyal (ve politik) koşullar mevcut sistemi savunulamaz hale getirdiğinde, temelden yani bir sistem oluşturma kapasitesi” (Walker et al., 2004). Bu yüzden, bir tarafta direnç, kriz zamanlarında sosyo-ekolojik sistemlerin sebep olduğu bozulmalara ilişkin başa çıkma sürecinde önemli bir aktör olurken –örneğin, iklim değişikliğine bağlı ortaya çıkan ekolojik afetler- diğer taraftan ise değişim için bir kapasite bulundurmakta ve böylece direnç gelişimi sürdürülebilir değişim sürecine önemli bir katkı sağlayabilir ve bu durum yalnızca mevcut duruma uyum sağlamayı kapsamayabilir.

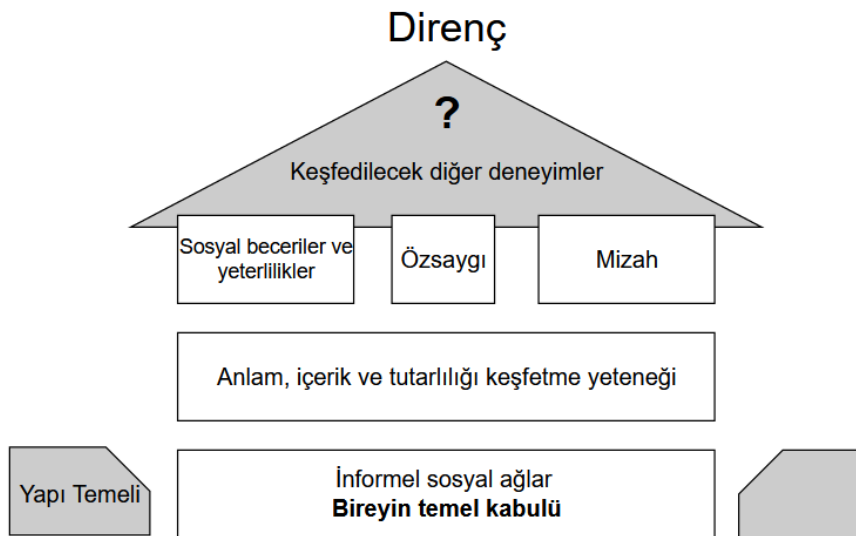
Deneysel çalışmalar göstermektedir ki sosyo-ekolojik sistemin sürdürülebilirliği, ekolojik sisteme dair süreçlerin verimliliği ile farklı sistemlerle gerçekleştirilen alışverişler ve bunun direnci arasındaki yeterli dengeye dayanmaktadır (Lietaer, Ulanowicz ve Goerner, 2009). Sosyal sermayeyle olan bağlantısında direnç çeşitli alt sistemlerin, imkanların ve süreçlerin ve bunlar arasındaki sayılı ve doğal bağlantılarla temellendirilmiştir. Yeterli çeşitlilik ve bağlantılar, takas ve geribildirimler için bolca işlevsellik, çıkış yolları ve alternatif çözümler sunmaktadır. Dolayısıyla sosyo-ekolojik sistemlerin sürdürülebilirliği diğer şeylerin ötesinde, yeterli sosyal sermayenin varlığına bağlıdır. Ek olarak, bu bolluğu önemi, sistemdeki bireylerin kişisel kapasitelerine, bilgilerine ve yeteneklerine dikkat çekmektedir. Böylece direnç odaklı yaklaşımla sağlanacak eğitim ve alıştırmalar, sıklıkla önceden belirlenmiş görevlerle ilişkili yeterliliklerden ziyade, olabilecek en geniş insan kapasitesi gelişimini sağlayacaktır.

Böyle söylerken eğer sistem olması gerekenden daha aşağıda verim sağlarsa bu aynı zamanda üretimsel bir takım sorunlara yol açacaktır. Böylece katı ve kırılabilir bir hal alacaklar ve uzun vadede etkililikleri sarsılacaktır. Bağlantıların çeşitliliğine ek olarak geri dönüşlere ilişkin darlık ve tekillik, hem zaman hem de boşlukta direnç oluşturma için önemli bir husustur (Walker ve Salt, 2006). Bu zamanında müdahale edebilme ile ilgili bir meseledir ve böylece problemlerin gereksiz yere yaygınlaşmasını önlemektedir. Bu da tekrardan sosyal sermaye ve topluluk inşasına bağlanmakta, yerel ve bölgesel ölçekte başlayan farklı seviyelerdeki yetki devrine götürmektedir.

Psikolojide kökleşmiş bir başka direnç teorisi daha bulunmaktadır. Fakat, bireylere ilişkin terimlerle ifade edilen direnç, toplumdaki tüm seviyelerde sistemler yaklaşımıyla bütünleşmiş olarak sunulmalıdır.

Bizim bakış açımıza göre bu durum tek bir sosyo-ekolojik sistemler yaklaşımı çerçevesinde şekillenmek anlamına gelmektedir. Tüm bunlar oldukça önemlidir çünkü, dirence dair bu konsept sosyal hizmette yer alan “güçler perspektifi” (Saleebey, 2009) ile desteklenmiştir ve güçlendirmenin temel bir ön koşulu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu şu şekilde tanımlanmıştır; “Kişi veya sistem (grup, toplum), zor yaşam koşullarına rağmen iyi bir yaşama doğru ilerleme ve pozitif gelişim hedefine ulaşma” (Vanistendael, 1997, aktaran Driessens ve Van Regenmortel, 2006, p. 115).

Van Regenmortel sosyal bir yapı olduğunu tartışmakta ve bu yapının düzenlenmiş bir kişisel özellik olmadığını, aksine dinamik, deterministik olmayan, bağlamsal bir gelişim süreci olduğunu ifade etmektedir. Kişisel düzeyde ise direnç sosyal ve psikolojik bir konsept olarak karşımıza çıkmakta ve böylece sistemler konsepti olarak tasarlamamıza izin vererek bunu sosyal sermaye ile ilişkilendirmektedir. Dahası, kişisel dirence pek çok faktör katkı sağlamakta fakat bu durum informel sosyal bağların “Casita (kulübe)” modelinde olduğu veya direnç evinde gösterildiği gibi farklı önemli faktörlerle bağlanması ve ilişkilendirilmesine dayanmaktadır. Bizim güçlendirmeye dair yorumlarımızla beraber direncin bireyselleştirilmiş sunumundan kaçınılmalıdır. Kişisel dirence dair çekicilik sosyal politikanın yerini alacak bir kavram değildir (Van Regenmortel ve Peeters, 2010).

Şekil 7. Direnç Evi (Vanistendael ve Lecomte, 2000)

5. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE SOSYAL HİZMET İÇİN SOSYO- EKOLOJİK UYGULAMA MODELİ

Güçlendirme sırasında yer alan temel elementlere dair bu sunumda sonra Matthies, Narhi ve Ward (2001) tarafından ortaya koyulan eko-sosyal yaklaşıma ilişkin kavramsal çerçeveyi kullanarak, sosyoekolojik çalışmalarda kullanılabilecek genel bir uygulama modeli ortaya koyacağız. Bu model Avrupa şehirlerinde toplumla çalışmaya ilişkin bir çerçeve sunmak amacıyla birbirini kuşatan ve eş merkezli daireler olarak ifade edilebilecek üç temel görüş üzerine inşa edilmiştir:

1. Eko-sosyal yaklaşım sosyal hizmetin klasik çevresi içinde birey tanımına dayanan fakat bunun sınırlarını biyofiziksel çevreye ilişkin sosyal odakla şekillendiren şemsiye niteliğindeki geniş bir kavramsal perspektiftir.
2. Temelinde güçlendirmenin doğasında yer alan sosyal eylem, hizmet yararlanıcılarıyla, partnerler olarak vatandaş odaklı uygulamalar gerçekleştiren ve öğrenme, geliştirme ve sosyal değişim süreçlerini kapsayan bir uygulamadır (Boeck, McCullough ve Ward, 2001).
3. Sosyo-ekolojik çevre ile sosyal eylem arasında köprü kurarak sosyal hizmet uzmanları ve hizmet yararlanıcıları veya toplumun üyeleri için katılımcı bir araştırma metodolojisi olan sosyal etki değerlendirmesidir (Närhi, 2001, 2004).

Narhi ve Matthies'e (2001) göre eko-sosyal yaklaşım;

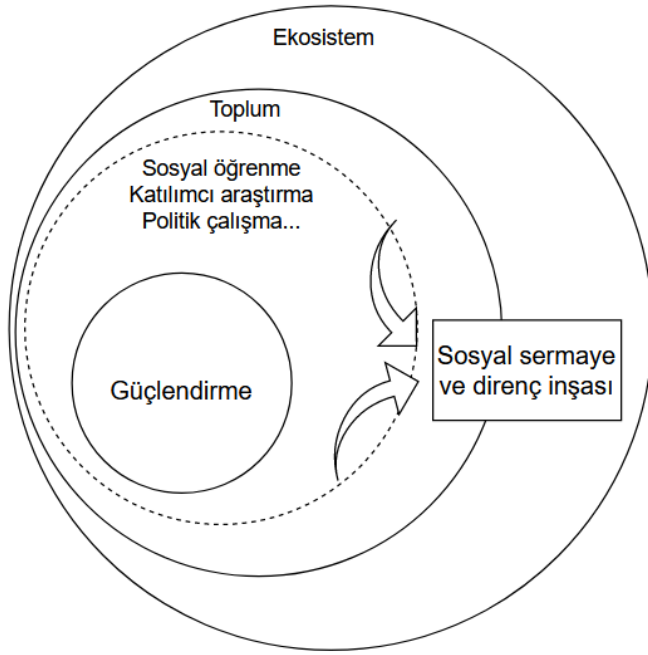
“Sosyal hizmet metotlarına bütüncül ve yansıtıcı bir perspektif sağlar. Eko-sosyal hizmet teorik ve metodolojik bir yaklaşımdır ve bu yüzden yeni bir metot değildir. Daha ziyade bunun amacı sosyal hizmetin tüm metodolojik seviyelerini bir araya toplamaktır. Aynı zamanda, sosyal hizmet açısından eko-sosyal yaklaşım herhangi bir düzeydeki sosyal hizmet metotlarına uyarlanabilir”.

Bu tanım bizim eko-sosyal hizmet için hazırlamış olduğumuz eylem modeliyle örtüşmektedir. Matthies'in ortaya koyduğu sosyo-ekolojik modeli toplumla uygulama için oluşturulmuş olsa bile, diğer düzeylerdeki sosyal hizmet müdahalelerine de uyarlanabilecek yeterliliktedir. Yapısal veya politik düzeydeki değişimler yapmayı hedefleyen müdahaleler geleneksel olarak sosyal hizmetin profiline uygundur ve sosyal adaletin daha başarılı bir şekilde sağlanması kritik bir rol oynamakta ve sürdürülebilir kalkınmanın tam kalbinde yer almaktadır (Peeters, 2010b, 2012c). Bu büyük değişim sürecinde, savunuculuk ve politikayla uyumlu eylemler hiç olmadığı kadar gerekli olmaktadır. Sosyal etki değerlendirmesine ek olarak, diğer türlerdeki katılımcı

araştırmalarda önemli rol oynayacaktır. Bunun iyi bir örneği olarak toplumsal kalkınma için bir Flemen örgütü olan Samenlevingsopbouw tarafından ortaya koyulan “Enerji ve yoksulluk” projesi verilebilir. Bu projede, temel sosyal haklardan mahrum kişiler sürekli olarak “tecrübeyle uzmanlaşanlar” adı altında politika odaklı teklifleri ve eylemleri sunmak üzere yer almıştır (Peeters, 2012b).

Sürdürülebilirliğe dönüşümdeki bir diğer önemli açı ise sosyal öğrenmedir. Sosyal öğrenme ile insanların “sürdürülebilir olmayan” yolunu bırakarak daha az bilinen sürdürülebilirlik rolünü: üretim ve tüketim, yaşam tarzı ve stili, mobilite, boş zaman aktiviteleri, seyahat veya doğa ve boş alanlara karşı tutumların iyileştirilmesi gibi alanlarda tercih etmeleri sağlanabilecektir. Bu öğrenme süreçleri genel olarak informel bir şekilde gerçekleşmektedir, buna rağmen sosyal hizmet uzmanlarının dikkatini çekmektedir çünkü bunlar sosyo-ekolojik yaklaşım bağlamında ortaya koyulacak sosyal eylemlere karşılık gelmektedir. Böylece, birtakım sosyal aktivitelerin düzenlenmesiyle başlayan sosyal öğrenmenin hedeflerine daha geniş bir rol verilebilir (Wals, 2007). Ek olarak, sosyal değişim için önemli olan bir konu olarak toplumsal çalışmanın ve sosyal öğrenmenin politik çalışmalardan ayrılmaması gerekmekte, ayrıca neo-liberal toplumun depolitize edici trendinden uzak durmak gerekmektedir (Van Poeck, Vandenabeele ve Wildemeersch, 2010).

Matthies’in “Eko-sosyal yaklaşımı”na eş merkezli konseptlerine, sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin gösterilmiş olan şekil 3’teki sunumu ekleme ve bunun da farklı müdahale düzeylerinde genişletilmesiyle, aşağıda gösterilmiş olan ve sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlayacak bütüncül ve genelci bir sosyal hizmet modelini ortaya koyan Şekil 8 ortaya çıkacaktır.

Şekil 8. Sosyal Eyleme Sosyo-Ekolojik Bir Yaklaşım

Bu şekil, güçlendirme ve sosyal sermaye oluşturmayı (ve direnç) merkezine alan eylemsel bir paradigmadır ve güçlendirmenin merkezini çevreleyen noktalandırılmış çember, çeşitli düzeydeki uygulamalarla topluma doğru yayılmakta olan sosyal hizmeti temsil etmektedir. Toplumdaki diğer aktörlerle kurulacak iş birliği iki tane okla ifade edilmiştir. Ekolojik sistemler teorisinin terminolojisi dikkate alınarak ortaya bir tanım yapma gereği duyulursa, bu tanım sosyo-ekolojik yaklaşım olacaktır.

Sadece sürdürülebilir bir toplum oluşturabilmek için pozitif güçlerin inşası ile konsept haline getirilen bu model ile, konsept kapsamındaki modele dair ortaya koyulan tüm elementler arasında bağlantı kurma ihtiyacının üzerinde fazla durulamamaktadır. Fakat, bu bağlantı sadece teorik bir mesele değil aksine uygulamaya ilişkin bir meseledir, çünkü bu karmaşık model bir araya getirilmiş bir teori değildir ve birbirinden farklı elementleri içermektedir. Daha önce bahsedildiği üzere, iyi bir toplumun şartı olan sistemler yaklaşımı bize sosyo-ekolojik süreçlerin işlevselleştirilmesi üzerine çok şey öğretebilir, fakat bu bize etik açıdan iyinin ne olduğunu tanımlamada yetersiz kalmaktadır. Politik-etik iç görü ve yansımaların, bir yaklaşımın sosyal ve doğaya ilişkin terimlerin birbirleriyle ilişkilendirilmesinden çekinmek konusunda özel bir durumu vardır. Buna karşılık, etik yaklaşım ve ekolojik yaklaşım arasında çözülemeyecek düzeyde bir gerilim bulunmaktadır. Özellikle sosyal hizmetin evrensel olarak sunulan haklar ve hizmetlerin sağlanması için mücadeleye başlamasından beri bu gerilimin

varlığından söz edilebilir (McNutt ve Hoff, 1994). Örneğin, dirençli sistemler oluşturulabilmesi için yerelleşmenin ihtiyacı veya doğal çevreyle yeni ilişkiler geliştirebilmek için yerel toplumların önemi, uygulamada evrensel haklar ve eşit vatandaşlık kavramlarına ilişkin küresel düzeyde bir uzlaşmanın sağlanması ihtiyacı oluşturmaktadır.

Dahası, spesifik metot ve uygulamalar, spesifik sosyo-ekolojik konsept bağlamında gerçekleştirilecek dikkatli analizlere bağlıdır ve bu süreçte sosyal hizmete olan ihtiyaç ve yerden söz edilmektedir. Bu, doğal ve yapay çevrenin kalitesine, kaynaklara erişimin ve kaynakların dağıtımının sağlanmasına, üretim ve tüketim sistemlerine kadar gitmekte fakat; politik sistem, sivil toplum ve sosyal hareketlerin durumu ve bunların sosyal hizmetle olan ilişkisi, refah devletine ulaşımın sağlanması gibi sosyal değişim için gerekli önemli sosyal koşullara da uygulanabilmektedir. Yine, aynı sosyo-ekolojik yaklaşım ile somut uygulamalar çok daha farklı olabilir. Başka çalışmalarda, Belçika'nın Flanders şehrinde gerçekleştirilmiş birkaç uygulama örneğini bir araya getirdik (Peeters, 2010a). Ayrıca, daha kapsamlı bir listede gerçekleştirdiğimiz sosyo-ekolojik müdahaleler üç kategoride temellendirilmiştir: mevcut krizin olumsuz etkilerini hafifletmek, insanları değişime hazırlamak ve değişime katılmak (Peeters, 2011b, 2012b).

6. SONUÇ

Günümüzdeki sosyo-ekolojik kriz bizlere küresel sosyal sistemimizin bir çıkmaza girdiğini işaret etmektedir. Toplum, hayatımızı pek çok boyutta etkileyecek kapsamlı değişikliklerle yüzleşmektedir. Sürdürülebilir kalkınma, toplumun bu büyük değişimde pozitif bir yaklaşım sergilemek için kontrolü eline alması anlamına gelmektedir. Sosyal hizmet burada boş bir şekilde duramaz ve fırsatlar sağlayan bu değişim sürecine dahil olmaktadır. Böylece, bir sosyo-ekolojik yaklaşımın çerçevesi uygulanabilmesi amacıyla sunulmuştur. Bunun merkezinde ise değişim için birlikteliğe dayalı bir güç oluşturmayı amaçlayan güçlendirme, bireysel güçler, sosyal sermaye ve karşılıklı yardım vazifesi üstlenen inşa bloklarına karşılık gelen direnç bulunmaktadır.

Karmaşık problemler karmaşık eylemleri gerektirmektedir ve birkaç koşulda ifade edilebilecek uyumlu sosyo-ekolojik yaklaşıma ihtiyaç duymaktadır:

- Ekolojik veya “ilişkisel” dünya görüşü: insanlar diğer insanlarla kurdukları ilişkiler ağı olarak görülmeli ve bu ağ bir ekosisteme dahil edilmelidir.

- Çok seviyeli sistemler yaklaşımı: bu ağlar kapsamında her düzeyde sosyal eylemlere yer verilmeli ve bunlar eylem ve sosyal değişimin daha gerçekçi bir sunumu içi sosyo-ekolojik yaklaşım çerçevesinde ele alınmalıdır.
- Birlikte oluşturma: tabandan tavana işbirliğine dayalı sosyal değişim sürecinin genel paydasıdır.
- Toplum inşası ve network oluşturma: -çeşitli şekillerde- direnç oluşturma ve değişim için güç oluşturma önemli bir role sahiptir.
- Politik-etik yansıma: Arzu edilen “sadece sürdürülebilirlik” amacı doğrultusunda sosyal değişim sürecine rehberlik eden devam eden bir çalışmadır.

Mevcut kriz bizlere sürdürülebilir bir topluma geçiş konusunda fırsatlar sunmaktadır ve sosyal eylem tarafından karşılaşılan hem karmaşa hem de fırsatlarla yüzleşmekteyiz. Son olarak, bu çalışmada temel hatlarıyla sosyo-ekolojik yaklaşım kullanışlı bir çerçeve sunabilir.

Notlar

1. Bu makale, 2. ENSACT Konferansı'ndaki (Peeters, 2011a) katkılarımızla ilgilidir ve bu tartışmayı Hollanda dilinde sunan Peeters, 2010b, 2011b'yi detaylandırmaktadır.
2. Literatürde “eko-sosyal” terimi de kullanılmaktadır. Mevcut sistem teorisindeki "sosyal-ekolojik sistemler" terimi ile tutarlı olduğu için "sosyal-ekolojik" tercih ediyoruz (Walker ve diğerleri, 2004).
3. Bu öneri için Prof. Dr. Gabi Cac'ınovic' Vodringc'ic'ye (Ljubljana Üniversitesi) teşekkür ederim.

7. KAYNAKÇA

- [1]. Arendt, H. (1972). *Crises of the republic*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- [2]. Baker, S. (2006). *Sustainable development*. London: Routledge.
- [3]. Boeck, T., McCullough, P., & Ward, D. (2001). Increasing social capital to combat social exclusion. The social action contribution. In A.-L. Matthies, K. Nähri & D. Ward (Eds.), *The eco-social approach in social work* (pp. 84–107). Jyväskylä: Sophi.
- [4]. Coates, J. (2003). *Ecology and social work. toward a new paradigm*. Halifax: Fernwood Publishing.
- [5]. Daly, H. (1999). *Uneconomic growth: in theory, in fact, in history, and in relation to globalization*. Clemens lecture, October 25, Saint John's University, Collegeville, Minnesota. Retrieved June 13, 2011, from <http://www.csbsju.edu/Documents/Clemens%20Lecture/lecture/Book99.pdf>
- [6]. Daly, H. (2008). *Ecological economics and sustainable development. Selected essays of Herman Daly*. Cheltenham: Edward Elgar.
- [7]. Driessens, K., & Regenmortel, T. Van (2006). *Bind-Kracht in armoede: Leefwereld en hulpverlening [Empowerment and linking in poverty. Life world and social work intervention]*. Leuven: LannooCampus.
- [8]. DuBois, B., & Miley, K. (2005). *Social work. an empowering profession (5th ed.)*. Boston: Pearson.
- [9]. Elkington, J. (1998). *Cannibals with forks. The triple bottom line of 21st century business*. Gabriola Island BC: New Society Publishers.
- [10]. European Commission (2002). *The World Summit on Sustainable Development. People, planet, prosperity. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities*. Retrieved June 14, 2011, from http://ec.europa.eu/environment/wssd/documents/wssd_brochure.pdf

- [11]. Guo, W., & Tsui, M. (2010). From resilience to resistance: A reconstruction of the strengths perspective in social work practice. *International Social Work*, 53(2), 233–245.
- [12]. Lietaer, B., Ulanowicz, R., & Goerner, S. (2009). Options for managing a systemic bank crisis. *Sapiens-Journal*, 2(1). Retrieved June 15, 2011, from <http://sapiens.revues.org/747>
- [13]. Loeffler, D.N., Christiansen, D.C., Tracy, M.B., Secret, M.C., Ersing, R., Fairchild, S.R., & Sutphen, R. (2004). Social capital for social work: Towards a definition and conceptual framework. *Social Development Issues*, 26(2/3), 22–38.
- [14]. Mary, N. (2008). *Social work in a sustainable world*. Chicago: Lyceum Books.
- [15]. Mathbor, G.M. (2007). Enhancement of community preparedness for natural disasters. The roll of social work in building social capital for sustainable disaster relief and management. *International Social Work*, 50(3), 357–369.
- [16]. Maton, K.I. (2008). Empowering community settings: Agents of individual development, community betterment, and positive social change. *American Journal of Community Psychology*, 41(1-2), 4–21.
- [17]. Matthies, A.-L., Närhi, K., & Ward, D. (Eds.). (2001). *The eco-social approach in social work*. Jyväskylä: Sophi.
- [18]. McNutt, J., & Hoff, M. (1994). Conclusion. Dilemmas and challenges for the future of social welfare and social work. In M. Hoff & J. McNutt (Eds.), *The global environmental crisis. Implications for social welfare and social work* (pp. 297–305). Aldershot: Ashgate.
- [19]. Närhi, K. (2001). Social impact assessment. New challenges for social work?. In A.-L. Matthies, K. Närhi & D. Ward (Eds.), *The ecosocial approach in social work* (pp. 54–83). Jyväskylä: Sophi.

- [20]. Närhi, K. (2004). *The eco-social approach in social work and the challenges to the expertise of social work*. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Retrieved June 13, 2011, from <http://dissertations.jyu.fi/studeduc/9513918343.pdf>
- [21]. Närhi, K., & Matthies, A.-L. (2001). What is the ecological (self-) consciousness of social work? Perspectives on the relationship between social work and ecology. In A.-L. Matthies, K. Närhi & D. Ward (Eds.), *The eco-social approach in social work* (pp. 16–53). Jyväskylä: Sophi.
- [22]. Nixon, J. (2001). Imagining ourselves into being: conversing with Hannah Arendt. *Pedagogy, Culture and Society*, 9(2), 221–236.
- [23]. Parkin, S. (2010). *The positive deviant. Sustainability leadership in a perverse world*. London: Earthscan.
- [24]. Payne, M. (2006). *What is professional social work?* (2nd ed.). Bristol: The Polity Press.
- [25]. Pease, B. (2002). Rethinking empowerment: A post-modern appraisal for emancipatory practice. *British Journal of Social Work*, 30(2), 135–147.
- [26]. Peeters, J. (2008). Empowerment: Een antwoord op het pleidooi voor verantwoordelijkheid [Empowerment: An answer to the plea for responsibility]. In J. Zeedijk & P. van Bortel (Eds.), *Bedrogen door de elite? Kritische beschouwingen bij Theodore Dalrymple's cultuuranalyse [Betrayed by the elite? Critical reflections on Theodore Dalrymple's analysis of culture]* (pp. 72–82). Kapellen: Pelckmans.
- [27]. Peeters, J. (Ed.). (2010a). *Een veerkrachtige samenleving. Sociaal werk en duurzame ontwikkeling [A resilient society. Social work and sustainable development]* (pp. 19–99). Berchem: EPO.
- [28]. Peeters, J. (2010b). Een oriënterend kader [A guiding framework]. In J. Peeters (Ed.), *Een veerkrachtige samenleving. Sociaal werk en duurzame ontwikkeling [A resilient society. Social work and sustainable development]* (pp. 19–99). Berchem: EPO.

- [29]. Peeters, J. (2011a). Social sustainable development and social work. Keynote presentation at the 2nd ENSACT Conference: Social action in Europe: Sustainable social development and economic challenges. Brussels, 10–13 April. Retrieved October 3, 2011, from http://www.ensact.org/index/pages/id_page-38/lang-en
- [30]. Peeters, J. (2011b). Sociaal werk en duurzame ontwikkeling: naar een sociaal-ecologische praktijk [Social work and sustainable development: to a social-ecological practice]. *Welzijnsgids – Welzijnszorg, Algemeen welzijnswerk*, 83(December), 25–50.
- [31]. Peeters, J. (2012a). A comment on “Climate change: Social workers’ roles and contributions to policy debates and interventions”. *International Journal of Social Welfare*, 21(1), 105–107.
- [32]. Peeters, J. (2012b). The place of social work in sustainable development: Towards ecosocial practice. *International Journal of Social Welfare*, 21(3), 287–298.
- [33]. Peeters, J. (2012c). Sustainable development: A mission for social work? A normative approach. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 21(2), 5–22.
- [34]. Poeck, K. Van, Vandenabeele, J., & Wildemeersch, D. (2010). Sociaal werk, duurzame ontwikkeling en sociaal leren: een vruchtbare coalitie? [Social work, sustainable development and social learning: a fruitful coalition?]. In J. Peeters (Ed.), *Een veerkrachtige samenleving. Sociaal werk en duurzame ontwikkeling* (pp. 117–130). Berchem: EPO.
- [35]. Rappaport, J. (1987). Terms of empowerment/exemplars of prevention: Toward a theory of community psychology. *American Journal of Community Psychology*, 15(2), 121–144.
- [36]. Regenmortel, T. Van (2002). *Empowerment en maatzorg. Een krachtengerichte psychologische kijk op armoede* [Empowerment and tailor made care. A strengths oriented psychological view on poverty]. Leuven: Acco.

- [37]. Regenmortel, T. Van, & Peeters, J. (2010). Verbindend werken in de hulpverlening: Bouwsteen voor een veerkrachtige samenleving [Connecting people within social work interventions: Building block for a resilient society]. In J. Peeters (Ed.), *Een veerkrachtige samenleving. Sociaal werk en duurzame ontwikkeling* (pp. 133–146). Berchem: EPO.
- [38]. Roome, N. (2008). Sustainability management: less waste, more profit!? Management education for sustainability: An agenda for reform. Presented at the 13th Annual Conference Network of International Business Schools (NIBS), 15 May 2008, KHLeuven, Belgium.
- [39]. Saleebey, D. (Ed.). (2009). *The strengths perspective in social work practice* (5th ed.). Boston: Pearson Education.
- [40]. Vanistendael, S. (1997). *Hoop doet leven. Over de weerbaarheid van kinderen met problemen [Hope springs eternal. About the resilience of children with problems]*. Unpublished text of study day, BICE/VVJG, Genève/Brussel.
- [41]. Vanistendael, S., & Lecomte, J. (2000). *Le bonheur est toujours possible. Construire la résilience [Happiness is always possible. Building resilience]*. Paris: Bayard.
- [42]. Vansenant, K., Driessens, K., & Regenmortel, T. Van (2008). *Bind-Kracht in armoede: Krachtgerichte hulpverlening in dialoog [Empowerment and linking in poverty: Power oriented intervention in dialogue]*. Leuven: LannooCampus.
- [43]. Walker, B., Holling, C.S., Carpenter, S.R., & Kinzing, A. (2004). Resilience, adaptability and transformability in social-ecological systems. *Ecology and Society*, 9(2). Retrieved May 26, 2011, from <http://www.ecologyandsociety.org/vol9/iss2/art5/>
- [44]. Walker, B., & Salt, D. (2006). *Resilience thinking. Sustaining ecosystems and people in a changing world*. Washington: Island Press.
- [45]. Wals, A. (Ed.). (2007). *Social learning towards a sustainable world: Principles, perspectives, and praxis*. Wageningen: Academic Publisher